

תורת החכמים

גיליון שבועי להנחלת תורת רבותינו חכמי ספרד זיע"א
יוצא לאור על ידי מכון חכמי ספרד רח' הרב צבאן 9 נתיבות
טל' 077-5535280 | פקס 077-5535281 | מייל toratsfarad@gmail.com

עיד	כניסה	יציאה	ר"ת
י"ם	17:09	18:01	18:39
ת"א	17:06	17:58	18:35
חיפה	17:07	17:58	18:35
ב"ש	17:09	18:01	18:38

שבת יתרו תש"פ

גיליון קנ"א

תולדות החכמים

רבינו עובדיה הלוי מזרחי זיע"א

רבינו עובדיה נולד בשנת תס"ז בעיר 'חאלב' אשר ב'סוריה'. מולדתו של רבינו היתה במשפחה פשוטה, מאותם דמויות הוד של דורות קדומים, אשר תמימות ויראת שמים הטבעית היו מנת חלקם. אביו, עסק לפרנסתו כדי להביא טרף לביתו דבר יום ביומו, להחיות את נפש חניכיו ילידי ביתו.

שער הספר חזון עובדיה משנת תקמ"ז

באהד הימים, סיפר רבינו, נודמן אביו אל בית המדרש וראה את החכמים, כשהם נושאים ונותנים בדברי תורה, שקועים בתלמודם ושוכחים מכל הבלי העולם הזה. מיד אמר אבי רבינו בליבו 'כזה ראה וקדש' - חפץ אני לראות את בני בכך, וקובל על עצמו לשאת את עול פרנסת בנו כל ימי חייו, ובלבד שיראה את בנו יושב בארבע אמות של הלכה.

הוסיף רבינו, ותיאר את מנהג אביו למן היום והלאה: 'יום יום היה מוליך ומביא אותי אל בית הספר, קמיה דרבי, וישב עמי ימים אחדים בבית הספר, מן הבוקר עד הערב, בטל ממלאכתו. ויורני ויאמר לי, יתמוך דברי לכך, מניח אני כל אומניות שבעולם, ואיני מלמדך אלא תורה, כי היא חייד'.

את תורתו קיבל מרב העיר 'חאלב' וראב"ד מקודש הגאון רבי רפאל שלמה לניאדו. ורבינו, אף מביא בתוך ספרו את אשר שמע ממנו בימי נעוריו, וכה כתב: 'זמכי הוינא טליא, הנה שמעתי מהרב הכולל כמהר"ר שלמה לניאדו נר"ו'.

רבינו כתב על עצמו, כי מאז היותו 'עול ימים' עד שגדל והיה למעלה מבן ששים: 'לא זזה ידי מתוך יד ארבע אמות של הלכה, ולא פנית אל רהבים ושטי זב, ולא ידענא שטוב העולם, ולא בטיב משא ומתן כללי. עכ"ל'.

את דברי תורתו, ערך רבינו וקיבצם בספרו 'חזון עובדיה' - דרושים עה"ת (ממנו נערך המאמר בסמוך), ובסופו נספח קונטרס 'חזון למועד' שם ינחה תשובותיו בהלכה.

בספרו זה, אנו מוצאים חיידושים מן החכמים אשר מהם ספג רבינו את תורתו, וחלק מהחכמים והחיידושים אף אינם ידועים לנו ממקור אחר. מהם: הדיין רבי שמואל פינטו (נכד הרי"ף על עין יעקב), הדיין רבי אברהם הכהן, רבי יהודה קצין - ראב"ד 'חאלב', רבי עזרא מלכי - רבה של 'צפת' וראב"ד 'יחוד' (יון), רבי אברהם לניאדו (אח ראב"ד רבי רפאל שלמה), רבי מרדכי גלאנטי מח"ס 'דברי מרדכי', רבי מרדכי אָנָן רגוואן מכת"י, רבי יוסף עבאדי (רבו של רבי יהודה קצין), רבי משה בר נתן מח"ס 'מצא חיים' - דרשות עה"ת, וספר שו"ת שנותר עדיין בכת"י, ועוד חכמים רבים ועצומים.

כחודש לפני פטירתו, ביום י' לחודש שבט שנת תקמ"ז עלה ספרו ממכש הדפוס, מה רבה היתה השמחה שאפפה את רבינו בראותו מעשי ידיו מתפורים בעולם להחיות עם רב מישראל.

ואם בגבורות שמונים שנה. רבינו, נתבקש לבית עולמו ביום ח' לחודש אדר שנת תקמ"ז, והובא למנוחות בעיר מולדתו 'חאלב' אשר ב'סוריה'. לאחר פטירתו בין המספידים, נשא עליו הספד נהי וקניה רבי ישעיה עטיה בספרו 'בגדי ישע'.

תורתו מגן לנו, היא מאירת עינינו, הוא ימליץ טוב בעדינו.

מדוע דן משה את עם ישראל יחיד

ויהי ממהרת וישב משה לשפוט את העם ויעמד העם על משה מן הבקר עד הערב: וירא ה' את כל אשר עשה לעם ויאמר מה תדבר הזה אשר אתה עשה לעם מדוע אתה יושב לבדך וכל העם נצב עליך מן בקר עד ערב: ויאמר משה לה'תנו כי יבא אלי העם לדרש אלהים (יה, יג-טו)

לא מן הראוי לדון יחיד אף למומחה לרבים. **ותירץ** שם הכנה"ג, כי לפי הבנת הטור בדעת הרמב"ם, יש לפרש את דברי הירושלמי באופן אחר, שעל שאלת התלמידים מדוע עובר הוא על מצות חכמים 'אל תהי דן יחיד', ענה רבי אבהו, כי מומחה לרבים מותר לו לדון יחיד אף לכתחילה, ומכיון שבאים אליו בעלי הדין אע"פ שרואים כי הוא יושב הוא לבדו, מן הסתם קיבלוהו לדון יחיד, מחמת היותו מומחה לרבים, שמותר לו לדון יחיד. עכ"ד הכנה"ג.

וע"פ האמור מבאר רבינו שמתחילה דן משה את עם ישראל יחיד, כיון שסבר כפירוש הטור בדעת הרמב"ם שלדיין המומחה לרבים מותר לדון יחיד אף לכתחילה, ואין עליו אפילו מצות חכמים להושיב עמו דיינים, ולא עליו נאמר 'אל תהי דן יחיד', אמנם יתרו סבר כפשטות דברי הרמב"ם, שאף המומחה לרבים מצוה שיושיב עמו דיינים ולא ידון יחיד, ולכן אמר למשה, "מדוע אָתָה יושב לבדך", ר"ל שהרי אף דיין מומחה שמותר לו לדון יחיד, מצות חכמים שיושיב דיינים אחרים עמו, והשיב לו משה "כי יבא אלי העם לדרש אלהים", כלומר, לשיטתי מומחה לרבים מותר לדון יחיד לכתחילה, וכיון שאני יושב יחיד והעם בא אלי, מן הסתם קיבלוני להיות דיין עליהם, כיון שאני מומחה לרבים שרשאי לדון יחיד (כתשובת ר' אבהו לפי הבנת הטור בדעת הרמב"ם).

אולם, השיב יתרו, מכל מקום "לא טוב הָדָרְךָ אָשֶׁר אָתָה עֹשֶׂה" (שם יז), שכיון שמפשטות דברי הרמב"ם משמע שאף לדיין המומחה לרבים, ישנה מצות חכמים 'אל תהי דן יחיד' ראוי להחמיר ולהושיב דיינים אחרים.

עוד אמר יתרו למשה, אם אתה דן יחיד "נבל תבל גם אָתָה גם העם הָזֶה אָשֶׁר עִמָּךְ" וגו' (שם יח). ולפיכך הציע לו יתרו לבל יסתפק בדיין אחד עמו, אלא "ואָתָה תִּחְזָה מְכַל הָעָם אָנְשֵׁי חֵיל יִרְאֵי אֱלֹהִים אָנְשֵׁי אָמֶת שְׁנָאֵי בְּצַע וְשִׁמְתָּ עֲלֵהֶם שְׁרֵי אֲלָפִים שְׁרֵי מֵאוֹת שְׁרֵי חֲמִשִּׁים וְשְׁרֵי עֶשְׂרֹת וְשִׁפְטוּ אֶת הָעָם" וגו' (שם כא-כב).

בפרשתנו מסופר שבתחילה היה משה דן את ישראל לבדו, ויתרו חותנו בראותו זאת, העיר לו שאין זה נכון לדון לבד אלא צריך הוא להושיב עמו דיינים. ויש להבין מדוע דן משה רבינו את עם ישראל לבדו, עד שהוצרך יתרו לומר לו שיושיב עמו דיינים אחרים, הרי שנינו במשנה באבות (ה, ה) "אל תהי דן יחיד?"

ומבאר הגאון רבינו עובדיה הלוי (ראה אודותיו במדור הספור) בספרו חזון עובדיה, בהקדים את דברי הברייתא (סנהדרין ה) שדיין המומחה לרבים מותר לו לדון אפילו יחיד. וכן פסק הרמב"ם (פ"ב מהל' סנהדרין ה"א) וז"ל: 'אחד שהיה מומחה לרבים, או שנטל רשות מבית דין, הרי זה מותר לו לדון יחיד, אבל אינו חשוב בית דין. ואף על פי שהוא מותר, מצות חכמים הוא שמושיב עמו אחרים, שהרי אמרו (אבות שם) אל תהי דן יחיד שאין דן יחיד אלא אחד' (כלומר, ה' לבדו דן יחיד). עכ"ל. מפשטות דברי הרמב"ם משמע, שעל אף שמותר לדון יחיד, מצות חכמים לא לדון יחיד כלל, בין בדין שנטל רשות מבית דין, ובין בדין מומחה לרבים.

אולם הגאון רבי חיים בנבנישתי בספרו כנסת הגדולה (ח"ס ס"ג הגהות טור ס"ק כג), כתב, כי מדברי הטור (שם) משמע ש"ש הרמב"ם מצות חכמים הוא שמושיב עמו אחרים, מתייחס לדיין שנטל רשות מב"ד אך אינו מומחה לרבים. אבל דיין המומחה לרבים, מותר לו לדון יחיד אף לכתחילה, ולא עליו אמרו חכמים 'אל תהי דן יחיד'.

הקשה שם על דברי הטור, שהרי מצאנו בירושלמי (סנהדרין פ"א ה"א) שרבי אבהו היה יושב בשערי העיר 'קיסרין' ודן יחיד, אמרו לו תלמידיו, והלא למדתנו רבינו 'אל תהי דן יחיד', אמר להם, מאחר שבעלי הדין באים אלי אפילו שאני יחיד, הרי שקיבלו אותי לדון אותם. והרי אף דיין פסול יכול לדון מכח הסכמת בעלי הדין, וכל שכן אני (עי' שו"ע ח"מ ס"ב כ"א), נמצינו למדים, כי אף רבי אבהו שהיה דיין מומחה ומגדולי האמוראים, לא היה לו לדון יחיד לכתחילה, והותר לו רק מכח הסכמת בעלי הדין לדון אצלו, ומוכח כי

